

**CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming are checked below.

- Coloured covers / Couverture de couleur
- Covers damaged / Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated / Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing / Le titre de couverture manque
- Coloured maps / Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black) / Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations / Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material / Relié avec d'autres documents
- Only edition available / Seule édition disponible
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin / La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure.
- Blank leaves added during restorations may appear within the text. Wherever possible, these have been omitted from filming / Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.

- Additional comments / Commentaires supplémentaires:

Text in Ukrainian.
Part of title page missing.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured pages / Pages de couleur
- Pages damaged / Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated / Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed / Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached / Pages détachées
- Showthrough / Transparence
- Quality of print varies / Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material / Comprend du matériel supplémentaire
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image / Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.
- Opposing pages with varying colouration or discolourations are filmed twice to ensure the best possible image / Les pages s'opposant ayant des colorations variables ou des décolorations sont filmées deux fois afin d'obtenir la meilleure image possible.

This item is filmed at the reduction ratio checked below / Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10x		14x		18x		22x		26x		30x	
				✓							
	12x		16x		20x		24x		28x		32x

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

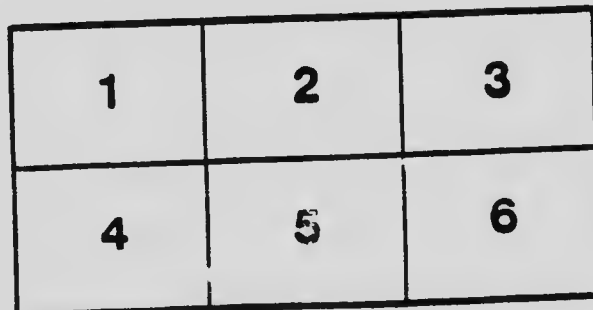
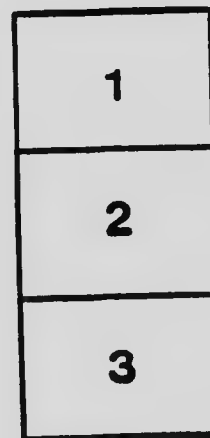
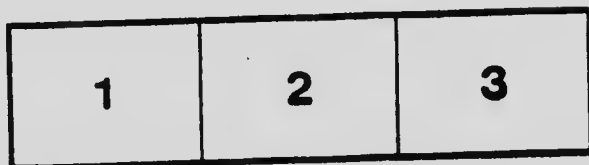
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

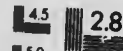
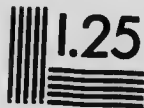
Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon la cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon la cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

5.0

5.6

6.3

7.1

8.0

9.0

10

11.2

12.5

14

16

18

20

22.5

25

28

31.5

36

40

45

50

56

63

71

80

90

100

112

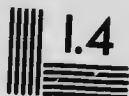
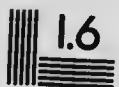
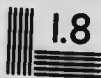
125

140

160

180

200

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Библиотека «Госиздат» № 11. 3.

Издательство «Госиздат»
Москва, Ленинград
Т. Шварцман

НАШ ПРОМЕТЕЙ.

3 ПЕРИОДИЧЕСКОЕ
ИЗДАНИЕ Т. Г. Шварцман.

1937 г.

НАСТАВНИКОВ И ПИИД

1937 г.

Издательство «Госиздат»
Москва, Ленинград

Бібліотека: „Новий Світ,” Ч. 3.

Вставайте кайдаки порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!

Т. Шевченко.

NATIONAL LIBRARY
CANADA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

НАШ ПРОМЕТЕЙ.

З нагоди столітних
уродин Т. Г. Шевченка.

Збірка статей:

НУКЛЕАР
НУКЛЕАР
НУКЛЕАР

М ІВ. ГНИДИ:

пер, 1914.

PG3948

S51

N229

M. Mubra

Евген Гуцайло.

Наш Прометей.

В соті роковини уродин Тараса Шевченка.

Колись давно, дуже давно, — так оповідає одна грецька легенда, — жив оден півбог, богочоловік, прозваний Прометейом.

В тих часах люди не знали ще, що таке огонь і дуже бідували. Прометейові серце краяло ся з жалю ізза того, що люди так дуже карають ся без огню. Він не міг дивити ся на їх нужду і одного разу рив з неба троха огню та дав його людям. А огонь до того часу був лиш в небі; лиш боги мали його; через те огонь був святою річю. Коли вже люди мали огонь, тогди їм стало легше жити. Огонь дав їм мудрість; бо при помочи огню люди могли не лиш нагрівати ся, але мали красну їду і могли вдосконалювати свої різні винаходи.

Людям стало ліпше, але Прометейови прийшло ся дуже гірко відпокутувати ту

і його любов до людий. Боги заборонили йому доступ до неба, як злодійови, та ще прикували його до скали десь там в кавказких горах, а круки все а все мали довбати його тіло. Боги наділили Прометей безсмертем на те, щоби поранене тіло круками все відростало, щоби круки все мали що довбати, і щоби Прометей вічно мучив ся.

Вкарали боги Прометей не так за те, що він дав огонь людям, а за те, що він тим огнем зробив людий мудрійшими. Боги бояли ся мудрих людий, бо, — так казали они — коли люди будуть мати огонь, то они стануть мудрійші від богів, і поскидають богів з неба а сами заведуть собі небо на землі. Перестануть слухати богів і самі стануть богами. І єще ось до тепер карає ся оттой Прометей десь там в кавказких горах. Так оповідає грецька Легенда.

Кождий нарід має свого Прометей. Коли один з народу пригляне ся до способів життя свого народу, пізнає чого його народови треба, і піднесе відважно свій голос, щоби збудити свій народ до красшого життя — коли той відважний чоловік заговорить своему народови про те, як йому видобути ся з його недолі, коли вкаже йому

му дорогу і способи, як позбутися того, що гнете цілий нарід, — от той чоловік стає героєм, стає Прометейом. Бо те його творче слово, котрим він будить народ, є тим небесним огнем Прометея.

Від давна вже ціле суспільство складалося з двох верств. З одної верстви, котра панувала, і з другої, котра робила на панів. А що тих, котрі роблять на панів, є сотки тисяч більше від панів, через те уважає ся та більшість народом. Бо лиш ті, котрі працюють, вдержують цілий народ. Они вдержують мову народу, звичаї, народне господарство, майно, словом все, чого треба, щоби існував якийсь народ.

Наш український народ вже здавна давна становив все ту другу верству. Він все і все був тим, котрий працював на других. В давнині наїхали в ту країну, де жив наш народ Нормандці, і завели панованє над нашим народом. Ті наші колишні князі і королі, котрих так дуже хвалять всі націоналісти, не були нічим иньшим, а звичайними завоювниками, котрі странно карали наш народ. Історія нашого народу не є така гарна, як оповідають в школі. Она від найдавніших часів до се-

годня записана кривавими буквами на плечах нашого народу. Наші князі всі збільшеними чи меншими виїмками були звичайними опришками, які страшно карали наш народ. Треба лиш нагадати нашу святую Ольгу, як то она спалила оселі дерев'ян за те, що они вбили її чоловіка. А її чоловіка вбили тому, бо він катував лютий за те, що они не спромагали платити податків. А чим більше такий князь, чи король, знущав ся над народом, тим більше величали його. От Ольга та, яку тепер певно повісили би за підпал багатьох сіл, з святую, а темні люди ще й молять ся до неї. А перечитайте Франкового „Захара Беркута” то знайдете дуже гарний образ опришка князя, котрий в страшний спосіб знущав ся над народом. Те саме було і за гетманьщини, лиш троха- троха не так мучили людей.

А що наш нарід перетерпів за панования польської та московської шляхти, то того і на волів шквірі не списав би. Ціла історія нашого народу є історією мук і сліз.

Через таку нужду, через такий гнет, вбивали пани у народі всі прояви кращої

думки. І ми видимо, що нігде ще невільники не вродили великого поета, великого духа. От через такий гнет нашого народу він не міг видати з себе ніякого більшого талану, о цного такого Прометей, який би збудив був наш народ. Бо гнет здавлює всякий талант. Правда, показався був Хмельницький, але він був вихованим в шляхоцькім домі, він не звав, що то нужда, і хоть в ньому бунтувала ся думка проти понехтованя народу, то той бунт мав в него зівсім не народні причини. Йому віібрали були його шляхотський хутір, от він і бунтував ся. Його бунт був більше мesteю, чим Прометейовим огнем.

Аж 1814. року просто чудом дістає ся бідний хлопець. — хлопець, котрий виріс в нужді найгірших злиднях панщини, — той хлопець дістає ся в вищі круги суспільства, пізнає красше житє і в його заболіло серце за тим народом, з якого він виішов. Йому дивно стало, чому то одні живуть в роскошах а другі мільони людей, так страшно карають ся нуждою. Доки ще був хлопчиною, доки сам був ще нуждарем, він не мав понятя про те, що є на сьвітї якесь красше житє. Але коли принадково поку-

шав другого життя, він не розпаношив ся і не забув за народ а відразу мозок його запалав одною думкою: Всього нарід повинен мати таке саме житє. І він той панщизняк звертає ся вперед до бога, бо його змалку вчили звертати ся до нього, — та таке каже до него:

„На праведній твоїй землі
Ми в раю пекло розвели!
А в тебе другого благаєм . . .
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо
І їх сльозами поливаєм”.

Ви знаєте, хто він той наш Прометей!
Се той син панщизняка Тарас Шевченко.
Він відчув глибоко той біль, який завдавали круки пани нашому народови, і кидає народови іскру огню, іскру бунту проти визиску, проти попівського зитуманеня:

Защо-ж тебе, сьвіте брате,
В твоїй добрій теплій хаті
Оковано, одурено, кадилами окурено,
Баграницями закрито і розп'ятиєм добито?!
Не добито! Стрепени ся!
Просьвіти ся! Будем, брате,
З багриниць онучі дроти.
А з кадил — люльки курити,
Явленими піч топити,
Кропилами будем, брате,

Нову хату вимітати!"

Він, панщизняк, коли побачив, що є ще красше жите від панщизнявго, він відразу зрозумів ту страшну різницю двох верств людей: панів і робочого люду. Йому не спромогло красще жите засліпити його зору і він аж настрашився, коли побачив своє село новими очима:

„Чорніщі чорної землі
Блукають люди! Повсихали
Сади зелені, погнили, —
Біленькі хати повалились,
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло!
Неначе люди подуріли!
Німі на паньщину ідуть
І діточок своїх ведуть.

Щого здійсмає страх, що люди можуть терпіти те все і каже, що они хіба подуріли. Бо певно, коли би мудрі були, то не пішли би на паньщину. Він дивить ся на вкруг себе і каже до бога:

„Розбійники, людоїди правду поборולי;
Осьміяли нас славу і волю!
Люди стогать у кайданах,
Не має з ким взятись розкуватись,
Одностаїне, односердно стати
За евангеліє правди,
За доброї люди

Боже боже! Чи то-ж і не буде?

Чи настане великий час великої кари? . . .

Він наш Прометей, вихований ще думками тих часів, коли то люди вірили в спасів, в те, що одиниця може підвести народ, може освободити народ. Він не знав ще тої нової науки, що не одиниці, не один який герой, а всьой нарід мусить підняти ся, щоби спасти себе. От через те він звертає ся дуже часто до бога, котрого він сам не любить за те, що він дивить ся на той страшний визиск і не каже нічого:

„А ти всевидюче око.

Чи ти дивило ся з висока,

Як сотнями в кайданах гнали

В Сибір невольників сьвятих?

Як мордували, роспинали

І вішали? А ти не знало?!

І ти дивило ся на них!

І не осьліпло?! Око, око!

Не дуже бачиш ти глибоко!

Він називас сьвятими тих політичних вигнагців, яких пани засилалі в кайданах на Сибір, а тих сьвятих яких тримають люди на стінах, тих „явлених” каже: „Явленими під топити . . .” бо ними лиш людем голови затуманюють.

Та любов до покривдженого народу проявляє ся у Тараса у кождім його сти-

ху. Про себе майже не дбає, бо:

„Мені однаково, чи буду
Я жить на Україні, чи ні.
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині
Однаковісенько мені
В неволи виріс між чужими
І не оплаканий своїми
В неволі плачучи умру
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину”

Але інтерес народу, інтерес України він
ставить далеко, далеко вище себе самого.

„Та не однаково мені
Як Україну злії люди
Присплять лукаві і в огні
І окраденую збудять!
Ох, не однаково мені!”

Не однаково йому, бо він палає огнем
любви до свого народу. Він видить страж-
даня свого народу, видить як ради того,
щоби вбрала є канська дитина, то пани
шкіру здійсмають з людей:

„Латану свитину з каліки здійсмають,
З шкурою здійсмають, бо нічим обути
Панят недорослих. А они розпинають
Вдову за подушне, а сина кують,
Єдиного сина, єдину дитину,
Єдину надію в військо віддають.
А онде під тинном

Опухла дитина голодная мре
 А мати пшеницю на панщині жне!
 А он бачиш? Очі, очі!
 На що ви здали ся?
 Чом ви змалку не висохли?
 Слізми не злили ся?
 То покритка по під тином
 З байстрям шкандибає.
 Батько й мати відцурались
 Й чужі не приймають,
 А панич не знає,
 З дваццятою недолюдок
 Душі пропиває!

Пани зрозуміли добре вагу запальних
 слів крепацького сина, і за те, що він ки-
 нув искру огню між свій пеневолений на-
 род, віддали його на Сибір за уральські гори
 у салдати, щоби там під надзором царські
 шпиги довбали його душу. Бо він небез-
 печним був для богів-панів, які живуть со-
 бі в земнім раю. Цього огненні слова могли
 запалити пригнетений народ, народ міг
 стати мудрійшим і прогнати панів з раю.
 Бо він не може погодити ся з тим, що:

„Даеш ти, господаєдиний,
 Сади панам у твоім раю,
 Даеш високі палати!
 Пани-ж неситі, пузаті,
 На рай твій, господає, плюють,

Заперши ся собі в палатах.
 А нам дивитись не дають
 З убогої малої хати!

І не помилили ся пани, на вигнанню
 видовбали його здоров'я, а коли вже Шев-
 ченко був зломаний хоробою, тогди пусти-
 ли його на волю. Знали пани, що зломаний
 Прометей не піднесе вже більше бунту
 проти них. Пустили тогди, коли вже не бу-
 ло у него надії на житє. Пустили на те,
 щоби він сам зайшов до могили. Бо не ми-
 нулс і три роки, як зломаний пани Про-
 метей пішов там де:

„Не має там власти, не має там карі!

Там сьміху людського і плачу не чуть...“

А ми до сьогодня живемо тим огнем на-
 шого Прометейя. Він горить у нас все, та
 хоть проминуло вже 52 роки від того часу,
 коли він покинув нас, ми носимо його огонь
 і роздуваємо його все ширше і ширше, що-
 би сновнилось його бжання, щоби по всьо-
 му сьвіту огневу орду розпустити:

„Нехай червоніє, червоніє,

Полум'ям повіє!

Нехай знову рига зм'я,

Трупом землю криє!“

Бо сьвятий для нас його заповіт.

„Кайдани порвіте

І вражою кровю волю окропіте!“

Сего року 25. лютого с. ст. минає сто літ, коли народив ся наш Прометей. Се вже не легенда, се дійсний творець огню за висвобоженє народу, се наш Тарас Шевченко, син панщизняка, син нужди. Дволякого життя зазнав він: і наймитом був і вольним був, але ані одно ані друге не вбило в него любви до народу. Не те дієть ся тепер. Теперішні наймити не всі хочять пробудити ся, щоби „Вражою кровю волю окропити” а ті, що жіють на волі, так звана інтелігенція, пані пани і підпанки, не то, що не будять народу, не то, що не люблять народу, але ще за помочію імени Шевченка обдурюють покривжений народ. Обдурюють народ так само, як попи іменем Христа обдурюють, кадилами окурюють і Христом:рознятієм добивають.” І они, ті українські пани, сьвяткують сего року уродини Тараса так само, як попи сьвяткують воскресеніє Христа. Але не на те, щоби збудити народ, бо они, як казав їм Шевченко, той Шевченко, котрий зі щирої душі ненавидів їх, бо они люблять, як він казав:

„на братови шкіру а не душу!”
они сьвяткувати будуть сто на те, щоби

при помочи імені Шевченка ловити на-
рід, щоби затуманювати нарід, щоби не-
сказати народови правди, щоби легше бу-
ло жити з цароу. Понам несе народ кнв-
ші і грони за те, що они сьвяткують воскр-
ресене Христа, а національним панам
треба народнього довіря, щоби прохати
ся до панського жолуба. От панцо сьвятку-
ють наші пани Шевченка.

Робочий Народе! Ти спля-
миш волю твого Прометея,
твого Тараса, коли ти підеш
сьвяткувати його уроди-
ни в купі з панами, в купі
з національними попами, бо він,
Тарас Шевченко, той Твій Прометей. не-
навидів тих „паненят” зі щирої душі.
Чи ти, поневолений народе, підеш на сьвя-
то рівно стими, котрі клювали як круки
душу твого Прометея і ще доси клюють
тебе, або підводять ще більшим крукам.
щоби клювали? Чи ти сьвяткувати меш
Шевченка з тими людьми, котрі призна-
ють тенерішний лад, якому з погордою кли-
вав Шевченко.

„Слава, слава!

Хортам і гончим і псарям

І нашим батюшкам слава!“

Чи ти народе годен сьвяткувати Шевченка рівно з „хортами, гончими і псарями”?

Ні! В кого лишилася хоч найменша іскра того огню, який кинув нам наш Прометей, дрібка сьвідомости його мук за варід, того нога не стане там, де національні попи, наші пани, своїми пиками будуть перекручувати Прометейову науку і вибирати будуть з неї те лише, що зваблює нарід а не противить ся панам.

А ми хоч не маємо стільки засобів, щоби відсьвяткувати уродини нашого Прометея гучно, з музикою та сьпівами та ще з якими витребеньками, бо ми бідні, як коні на припоні, то мліїше буде Шевченкови те, коли ми самі, не в снільці з його ворогами, згадаємо його так, як він казав:

„Не злим тихим словом . . .”

Ми все сьвяткуємо твій день,
Великий наш герою!
Бизвольний клич лунає в нас,
Твою сповняєм волю.
Слова твої несуть ся в сьвіт,
Мов хвилі сильним дзвоном;
„Обніміть, ся братя мої” —
Ставляємо законом.

Обніміть ся-ж брати мої,
 Хай рівний з рівним стане,
 Хай визиск, здирство пропаде,
 Хай рай братів настане!
 Хай рівне право буде в нас
 На працю, хліб, на радість,
 Поняте „пана“ хай буде
 „Слуга“, „ла... й“, „панок“, „магнат“ —
 Варварські синоніми
 Письких людей що мріють ще
 Про невольничі тіни.
 Чи плямить же їм людський рід
 Раз-враз до суду-віка?
 Найвисший час піднять ся нам
 До ролі чоловіка!
 Сьвяткуймо розум людини,
 Почування хороші,
 Сьвяткуймо працю ума й рук
 А не мертві гроші!
 В кого-ж за сильно розвинувсь
 Інстинк... віра-шуліки,
 У кураційний дім із ним,
 Де умови каліки.
 Так каже розум і чуте,
 Так каже людська гідність,
 Лиш так в суспільстві заснуем
 Сьвятую братську єдність.
 А з тим Україну розкуем,
 Привернемо їй волю,
 Пригнетеним братам дамо
 Належну їм рай-долю.

Ось так сьвяткуємо Твій день,
 Великий наш герою!
 Твоя ідея се нам клич
 До праці і до бою!

Селянська біда, в перші пол. XIX в.

Таку біду наш нарід перетерпів за пановання українських князів та королів і польської та московської шліхти.

І за те, що Т. Шевченко кинув іскру огню, іскру бунту між своїм поневолений народ, проти визиску та попівського туманення, пани віддали його на Сибір за уральські гори у салдат, щоби там під надзором царські шпиги довбали його душу. Бо він не безпечним був для богів-панів, які живуть собі в земнім раю.

В. Виннеченко.

Чий Шевченко?

Люди, для яких слова „соціалізм”, пахнуть так, як чортові ладан, люблять говорити: „Наші соціалісти стараються зробити Шевченка своїм.”

Мене зацікавило це питання, чи мають рацію ці вороги соціалізму. І здається, мають!

Розуміють ся, Шевченко не належав до ніякої партії. За його часів Україна ще не доросла до поділу суспільства на виразні класи з політичними представниками їх — партіями.

Але у Шевченка були і політичні, і філософські, і моральні ідеї. Кожда ідея, як і все на світі, має тенденцію до розвитку до консеквентного продовження себе все далі, та далі.

До чого-ж могли розвинути ся ідеї Шевченка? І які були ці ідеї?

Перша, найголовніша ідея Шевченка ґрунт його політичного й філософського світогляду — се є протест проти експлуатації людини людиною, одною суспільною

групою другою, протест проти панів, паншів, царів, жандарів і великих індивідуальних та громадських катів. Ся ідея доводить його до тюрми, до заслани, до довголітних страждань. Вона-ж лежить основною ідою „Мановіту“.

„Поховайте та вставайте,
кайдани порвіть
і вражю, алою кровю
волю окропите!“

Я хотів би спитати: чи є ся ідея в ґрунті програм всяких наших „демократичних“, „християнських“, „національних“ та всяких інших партій, крім соціалістичної?

Не для полеміки, не для того, щоб застидати кого небудь питаю я зорсім щирости і поважно. Чи є ся ідея в основі діяльності сих партій? Ні! По великій щирости: ні! Не цілювате знищенє експльоатації і завданєм не соціалістів. Не знищенє пануваня одної класи над другою, не знєсенє всяких форм катуваня і їхньою метою. Сього лише соціалісти ясно і виразно домагають ся.

А коли ся ґрунтовна Шевченківська ідея — рванє кайданів — не є ґрунтом,

основово сук павтін, то що-ж значать їхні
ляментарії за якієь народні права і т. п.?

Се значить, що сі партії, підлягаючи
законовн розвитку, не докучть уже стояти
за ті форми експлоатації, які віддали свій
вік. Вони стояли за інші, більш делікат-
ні, модерні, змішані різними „народними
та національними правами“. Змякшатл
форми експлоатації, це доводити експлоа-
тованих до того, щоб вони встали, пор-
вали кайдани і вракою, злою кровю долю
окропили, — от — мета і завдання, і всі
„святі“ ідеали сук партій!

Нехай скажуть, представники сук іде-
алів, чи стоять вони за право власности
на звариля продукції, за власність землею,
фабриками, майстернями і т. п.? Розумі-
ють ся, стоять!

І нехай також скажуть по ширости
(не нам, а самим собі!), чи міг би Шевчен-
ко стояти за те, колиб дожив до наших
часів? Чи міг би він обороняти н і д е т а -
в у, найголовнішу фазу сучасної експлоа-
тації, поневолення і катування? Та сеж, влас-
не, ті кайдани, які нлсамперед мусять хо-
тіти порвати кожний чесний чоловік і по-
неволений!

Чий же в такому возумінію Шевченко?
 Нам ще можуть сказати: „А згадайте, що
 говорив сам Шевченко:

„Обніміте-ж, брати мої,
 найменшого брата“.

Хіба се не проповідь погодження кляс-
 не проповідь з'єднання всіх суспільних сил
 України проти спільних, національних во-
 рогів?”

Ні, се не така проповідь! Шевченко не
 був таким дурним, яким би хотілось деко-
 му його зробити. Він знає, що пан, котрий
 на панщині виснажує свого мужика, не об-
 німеть ся з своїм наймитом, „Царі, псарі, ка-
 ти”, як він називає всяких експлуаторів,
 не обнімуть ся з своїми рабами.

Се Шевченко знав і не міг проповіду-
 вати таке безглузде.

Ні, йому ходило о те, щоб люди оз-
 бровні знали, досвідом, всіми придбаня-
 ми людської культури, пішли на поміч в
 боротьбі поневоленого, найменшого брата.
 І, розуміть ся, він не міг би проповідува-
 ти часткову, мізерну компромісову поміч.
 Не міг би він проповідувати обняти сього
 брата, і в сей же час витягнути у нього
 з кишені гаманець з останніми грошима.

А хіба цього нема? Хіба якій небудь д. Кушнір, редактор „Нової Буковини”, органу нац.-демократичної партії, не є такий сваток, що обнімає найменшого брата, а сам витягає у нього гаманець? Хіба се індивід не висилає з „Неньки України” на експльоатацію тисячі найменших братів, маючи за се з кожної дуні поважну платню? І хіба сей кешеньковий злодій не вихваляв і не буде вихваляти Шевченка? Чи може він не стоїть за Україну, за „святі національні, народні права” в своїй газетці?!

А хіба мало таких Кушнірів, гієн, які аж півнять ся від побожности, коли сходить мова про Шевченка?

Власне, Шевченко звертає ся до старших братів, а не до гієн і кешенькових злодіїв, не до Юд, які лобзанєм за трицять сребрянників продають Христа і розпинають його по Америках та прусах.

Шевченко мав на увазі інтелігенцію. чесну, переняту дійсною любовю до найменшого брата, ті тисячі молодих людей, які за сю любов, за належність до соціалістичних партій ішли в Росії на муки. Він мав на думці тих інтелігентних

людиї, які скрізь по всьому світі за любов до найменшого брата терплять пересльідування з боку урядів, з боку суспільства, з боку гнїв і злодіїв, для яких власність є сьвятина.

Чий-же, — я питаю, Шевченко?

Шевченко — по духу своєї лютої, болючої ненависти до кайданів, в якій би формі вона не була, по духу своєї жагучої, всевідланої, негасимої любови до покритих, пригноблених, — по тенденції, яка містить ся в ньому — неухильно, неодмінно мусть наскати соціялізмови, великому вченому розриваня кайданів і окропленя кровю ворогів волю всіх рабських і ще ненарождених рабів та поневоленних.

*

*

*

Ч. Л.

Тарас Шевченко.

Дня 26 лютого 1914 р. минає 53 роки від смерти великого борця, що гордо ставив чоло сильним сього світа, що цілий свій вік боров ся за свободу своїх братів та

громами кидав на тих, що на бідний люд наложили кайдани, 53 роки минає від часу, як замовкло його огненне слово, що одних проневолювало скреготати зубами зі злості, других підносило, загрівало, перло до боротьби. Тих 53 роки — який великий час, скільки переміни! Скільки стратили ті, що в їх руках спочивала доля-недоля робітника-наймита, а скільки то здобули ті безправні, виспекувані віками невольники наймити. А зискали, бо борються, доборюють ся; — здобули дещо і все ще добувають. І будуть бороти ся, не спочинуть, доки мацуха доля не усміхнеть ся їм, так як усміхала ся вона, як мати до тих що безправно жили на кошт других. За тих 53 роки рід коли помер наш борець, **Тарас Шевченко**, той самий Шевченко, що сам на своїй сніпці відчув безправне своє становище, становище вічного наймита, становище підданого — від того часу, кажемо, робітник, безправний наймит осягнув те, о що Шевченко головню боров ся, осягнув те, що його признали в державі також чоловіком з рівнючим голосом.

З великих людей, що збогатили нас, звичайно людей, широкими думками а тим

самим влили в наші серця запал та віру в успіхи нашої боротьби. Шевченко буде для нас, робітників, усе малим, усе великим, татким. що його треба поважати, треба й любити. Для нас, робітників, усе являють ся дорогими люди, що не лиш словами кликали до боротьби, але й самі бороли ся за нашу справу, не лише знали з книжок, що терпить безправний наймит, але й на своїй власній шкірі рахували панські загаї. А таким борцем був Шевченко, тому і ми робітники, найбільше і маємо право до нього, ми, що, як він, потом-кровю працюємо на других, які як на сьміх, кидають нам у руки те, що їм зі стола впаде, ніби тоту нужденну плату, що її доста на те, щоби вмерти, а далеко не доста, щоб з неї вижити.

Ми ще раз повторюємо, що коли не цілком, то ще найблизше до нас належить Шевченко. А кажемо се тому, що тепер Шевченка уважають приятелем і пророком тих, з якими він боров ся, на яких тепер, коли-б він жив, кинув би проклонем. Тепер його вже вихвалюють самі пони, з якими він цілий вік боров ся. Його підносять під небеса, уважають його своїм ті панички та

підпанки, прихильники ворожого для народу уряду, хоч хто тільки прочитав коли Шевченка, той відразу міг помітити, що з ким як з ким, а з такими людьми. Тарас не мав нічого спільного. Тоті люди осміляються навіть опоганювати пам'ять Шевченка. Що трюшки підходить під їх погляди, те притьмом підносять; що далеке від їх думок, що більше, або цілком противне їх поглядам, те вони просто викидають. А як хто їм закине, то все таки так не годить ся робити, починають крутити-вертити, що в їх оцінці Шевченко входить мало що не сьогоднішній християнський соціал, мало що не паніст або прихильник зазорузлого урядництва. А що вже робить ся в школі, що ті бідні ученики мусять учити ся про Шевченка! Чого то вони не мають довідати ся про нього?

Другі, націоналісти, підшуковують у Шевченка своїх власних думок, які вони тепер розсеівають між своїми прихильниками. Про огнисті протести Шевченка проти своїх же гнобителів та гетьманів, що задля особистих справ на свою користь торгували з нещасним людом, вони замовчують, або мимоходом згадують, як їм тре-

ба сказати дещо про „панів-Ляхів“ аб німецьку крामолу. Оцеї люди люблять на більшій поезії Шевченка з перших часів, коли Тарас осьнівував козаччину, хвалить гетьманщину та яркими красками змальовував картини з гайдамаччини, що розиравита ся з Ляхами.

І радикали, тоті заступники малої посілости мужицтва, „також соціялісти“, як вони себе люблять називати з часта — не хотять дивити ся позаду ниньшых. Пісьля їх думки, Шевченко то таки мужик-радикал у мужицькій одежі, в мужицькій шапці, ще бракує йому хіба на грудях медаля.

Нехай собі здорові забігають Шевченка в члени своєї партії й клерикали і націоналісти, і радикали. Заказати сього їм не закажен, Та ми вважаємо се безпardonне причисляванє Шевченка в члени одної з тих трох партій, що найменьше . . . некультурним. Так панам робити не яло ся. Добре! Генії с властністю цілої нації; ціла нація без ріжниці партій мусить його величати за його талан, зате, що він геній Але припоровувати думки генія до своєї політичної програми, воювати ними, перекручуючи пераз слова, а й зле поясню-

ючи його цілі думки — се вже, вибачте,
— негаразд, некультурно. . .

Нам конче треба було про се загово-
рити, бо-ж у нас культ (почахованя) на-
м'яги Шевченка чим раз більше ширить-
ся, з року на рік святкують його пам'ять
вечерницями зі снівами, промовами, де-
клямаціями в чорнім одію, нераз і в фра-
ках та білих рукавичках — по сальоновому
сказати. Такі вечерниці не мають глибоко-
го значіння, тому, що люди йдуть на них
більше тому, що „винадас“, ніж що від-
чувають справді потребу. бо-дай раз у рік
призадумати ся над тим, що таке Шев-
ченко для нас, — для цілого людства. Тво-
рів Тараса не знають, не читають, а як
і читають, не старають ся зрозуміти. Їм
досить, як скажуть собі, що се, або те
„файно“, а друге навіть „чудове“. Не
диво, що в нас на вечерницях, де-б вони
й не були, можна почути такі промови,
яких кому коли треба до політики, чи
навіть до особистих справ. Публіка одва-
ково плеще, однаково тішить ся. . .

Щоб нас зле не зрозуміли та щоб
прочитавши отсі рядки в один голос не
крикнули: „Ади, які соціалдемократи ро-

зумві, вони гадають, що Шевченко соціал-демократ, вони нам дорікають, що маємо Шевченка за чоловіка з нашої партії, а самі раді-б його підтягнути під свою „доктрику“. В нас ніколя ніхто не причиняв Шевченка до соціалдемократів, ніхто й не думав його туди зараховувати. Ми добре знаємо, що Шевченко ніколи не був соціалдемократом, а й соціалістом, а навіть свідомим революціонером. Кажемо „свідомим“, бо всі його революційні вірші були впливом його надмірно чуткого людського серця, а не холодного розуму.

Ми, соціалдемократи, славимо Тараса не за те, що він „мав би бути соціалдемократом“, а за те, що він загалом великий поет, — з ссїбна-ж. що він співі-вещь безправних наймитів-крїпаків. яких колишня доля так дуже подібна до долї нашої, долї безправних наймитів-робітків. Він нам дуже близький, бо відчувши на собі чуже ярмо, як відчуваємо його нинї ми, сказав світови в чудових віршах, як жили отсе ті нещасні безправні. Він нам дуже милий тим, що ціле своє життя боров ся з неволею, що в нїй потапали мільони братів його наймитів-крїпаків — як боремо ся сьогодні й ми, хоч інакшими засобами. Він нам дуже дорогий тому, що з цілої душі ненавидів усіх, що угнетали других, що забирали їм волю, карали, убивали, Він такий нам рідний іще й тому, що ми його розуміємо, розуміємо лїп-

ше ніж хто другий, бо ж ми день-удень перебуваємо (хоч під иншою формою) ті злидні, про які так гарно згадує.

Ось за що ми цінимо безсмертного Тараса та вихваляємо його.

Ось чому в роковини його уродни та смерти згадуємо ми його імя з пошаною й в товариствах і наших часописах.

Чим став би Шевченко, коли-б він жив тепер, сказати на певно не можна. Ми знаємо, що Шевченко для нас, робітників, заховавби серце добре, серце чуле, як його мав він колись до крепаків. Ми знаємо, що він і ділом і словом боров би ся за визиск — як боремо ся ми. Ми знаємо, що не на панським боці станув би Шевченко, а по боці покривджених. Ми того певні!

Та що Шевченко спочував уже тоді боротьбі соціялістів, що сиділи на каторзі в Сибірі, на се доказом його „Сон“, де він заохочує закованих у Сибірі „політичних“, щоб не ховали своїх дум, а розсівали їх далі, бо з тих дум зійдуть і рости муть і вийдуть з них люди. За для його душі охочої до боротьби проти гнету, кличемо ми й усе кликатимемо: „Честь твоїй великій душі, Тарасе!“

Виїмки з творів Тараса Шевченка.

Мені тринадцятий минає,
Я пас ягнята за селом.
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було —

Мені так любо, любо стало,
Неначе в бога . . .
Уже прикликали до паю,
А я собі в буряні
Молю ся богу; і не знаю,
Чого маленькому мені
Тогді так приятно молилось,
Чого так весело було.
Господне небо і село,
Ргня, здаєть ся, веселилось,
І сонце гріло, не пекло.

Та не довго сонце гріло,
не довго молилось;
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинув ся, дивлю ся:
Село почорніло.
Боже небо голубее
І те почорніло.
Поглянув я на ягнята —
Не мої ягнята;
Обернув ся я до хати —
Нема в мене хати:
Не дав мені бог нічого!
І хлинули сльози,
Тяжкі сльози . . . А дівчина,
При самій дорозі,
Не далеко коло мене,
Плоскінь вибирала,
Та й почула, що я плачу:
Прийшла привітила,

Утирала мої сльози,
І поцілювала...

Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Мое: лани, гаї, сади...
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

Бридня! а й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить:
Чому господь не дав дожить
Малого віку у тім раю!
Умер би орючи на ниві,
Нічого б на світі не знав.
Не був би в світі юродивим,
Людей і бога б не прокляв!
О люде, люде небораки!
На-що здали ся вам царі?
На-що здали ся вам псарі?
Ви-ж таки люди, не собаки!
В ночі і ожеледь, і мрака,
І сніг і холод: і Нева
Тихесенько кудись несла
Тоненьку кригу по під мостом.
А я, ото-ж в ночі,
Іду та кашляю йдучи.
Дивлючись: неначе ті ягнята,
Ідуть задрипані дівчата,
А дід, сердешний інвалід,
За ними гнеть ся, нжандибає
Мов у кошару заганяємься їм.

Чужу худобу... Де-ж той сьвіт?
 Іде правда? Горе! горе!
 Ненагодованих і голих
 Дівчаток, як ту отару.
 Женуть, , посльдній долгъ отдать, "
 Женуть до матери баї. стрять! —
 Чи буде суд? чи буде кара
 Царям, царятам на землі?
 Чи буде правда між людьми?
 Повинна быть! бо сонце стане
 І оскверенну землю спалить.

Як-би ви знали, паничі.
 Де люде плачуть живучи,
 Тс ви-б іділій не творили.
 Та маґн б бо а б не хвал лг,
 На наші сльози сьміючись.

За-що, не знаю, називаєм
 Хатину в гаї тихим разм:
 Я в хаті мучив ся колись.
 Мої там сльози пролились,

Найперші сльози! Я не знаю,
Чи єсть у бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило —
А хату раєм називають!
Не називаю й раєм
Тої хатиночки у гаї
Над чистим ставом, край села:
Мене там мати повила
І повиваючи сьпівала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину; в тім гаю
У тій хатині, у раю.
Я бачив пекло. Там неволя.
Робота, тяжкая, ніколи
І помолитись не дають.
Там матір доброю мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положила;
Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині, а ми
Розлізли ся межі людьми,
Мов мишинята. Я до школи
носити воду школярам,
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їм поголили;
А сестри! сестри! Горе вам,
Мої голубки молоді!
Для кого в сьвіті живети?
Ви в наймах вирости чужі,

У наймах коси побіліють,
У наймах, сестри, ви вмрете.
Мені аж страшно: як згадаю.
Отгу хатину край села.
Такії, боже наш, діла
Ми творили у нашім раю
На праведній твоїй землі!
Ми в раю пекло розвели,
А в тебе другого благаєм.
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо,
І їх сльозами поливаєм.
А може й те ще... Ні, не знаю
А так здається, сам еси...
(Бо без Твоєї, боже волі,
Ми б не нудились в раю голі!)
А може й сам на небеси
Сьмієш ся, батечку, над нами,
Та може радиш ся з панями,
Як править миром?! бо дивись:
Он гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть по-над ставом
Тихесенько собі купаксть
Зелені віти. Правда рай?
А подизи ся та спитай,
Що там творить ся у тім раю!
Звичайне, радість та хвала
Тобі єдиному сьвятому,
За дивнії твої діла...

Огтим бо й ба! Хвали нікому,
А кров, сльози, та хула.
Хула всьому! Ні, ні! нічого
Нема сьвятого на землі!
Мені здається, що й самого
Тебе вже люде прокляли.

Дивлю ся — в могилі усе козаки:
Який безголовий, який без руки,
А хто по коліна неначе одтятий;
Лежать собі хлопці, мов у теплій хаті.

— „Дивися, дитино, осе козаки!“
Ніби мені каже: „На всій Україні,
Високі могили; дивися, дитино:
Усі ті могили — усі оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Осе воля спить.
Лягла вона славно, лягла вона в-купі
Знами — козаками. Бачиш, як лежить!
Неначе сповита... Туть пана немає:
Усі ми однаково на волі жили,
Усі ми однаково за волю лягли,
Усі ми і встанем, — та бог його знає,
Коли-то те буде. Дивися-ж, дитино,
Та добре дивися! А я розкажу,
За-що Україна наша стала гинуть,
За-що й я між ними в могилу ляжу.
Ти-ж людям розкажеш, як виростеш, сину.
Слухай же дитино!..“

